

RATIONALISERING I SKOLAN?

Av fru BRITT MOGÅRD



Fru Britt Mogård, verksam inom Stockholms läns högerförbund, har granskat Skolöverstyrelsens petita inför nästa budgetår, och finner anledning att ta upp en rad punkter till ingående diskussion.

Skolöverstyrelsens petita för nästa budgetår är enligt pressreferat genomsyrat av rationaliseringssträvanden. Genom de föreslagna åtgärderna räknar man med att spara 75 miljoner kronor redan nästa år och när åtgärderna helt slagit igenom 150 miljoner per år. De vinster som uppnås aviseras gå till skolans inre upprustning, t. ex. till pedagogiskt utvecklingsarbete.

En rationell undervisning måste innebära effektiv pedagogik med

tillhjälp av effektiva läromedel i en arbetsvänlig miljö. Är det detta vi nu äntligen skall få i våra skolor?

Arbetsvänlig miljö — ja, fortfarande får vi räkna med att ha våra barn i överfyllda skolor, där grupperum saknas och bibliotek ofta är annekterade som skolsalar. Lärarna kommer alltså att sakna arbetsrum, trots att dessa, med de nya signalerna från SÖ om kraftigt ökat samarbete mellan lärare i olika ämnen, är än mer nödvändiga. Är det meningen att lärarna skall samlas hemma hos varandra?

Särskilt kraftigt har man poängterat den rationaliseringsvinst — 1970 skall man ha sparat in 3.500 lärare — som ernås med det finurliga arrangemanget att klassavdelningarna görs större. Detta anses tydligen inte medföra någon försämring. Varför då inte gå ännu längre på den linjen? Kanske kan man med verkliga mastodontklasser spara uppemot 30.000 lärare! Sanningen är ju den, att de svåra disciplinproblem och den arbetsleda hos eleverna som ofta rapporteras, i icke ringa mån sammanhänger med lärarnas bristande möjligheter att stödja och hjälpa

varje enskild elev i grupper på 25 elever och mer.

Här kan man förmoda, att den pedagogiska upprustningen tas fram som argument för att det går att undervisa individuellt även i mycket stora avdelningar. Trots att det hittills satsats alldeles för litet på utvecklingen av läroböcker och andra läromedel, är det otvivelaktigt så, att t. ex. mycket utomordentliga övningsmaterial framställts på senare år. Men känner SÖ till i hur många skolor detta inte får användas på avsett vis, därför att eleverna inte får skriva i övningsböckerna, lärarna inte får riva ut perforerade blad osv.?

Kommunal återhållsamhet

Skolstyrelserna beviljar i många fall, under trycket av kommunal återhållsamhet, alltför litet pengar för läromedel, och ofta har de kanske ej heller den rätta förståelsen för behovet. De tvingar sålunda skolorna att skära ner förbrukningen genom att låta övningsböckerna, det verkligt väsentliga förbrukningsmaterialet, användas i årskurs efter årskurs. Sparsamhetsnitet borde hellre inriktas på pennor, skrivböcker etc., där förbrukningen är enorm, men där kostnaderna betydligt kan nedbringas. Om föräldrarna finge stå för denna kostnad, helt eller delvis, skulle de säkerligen inte vara intresserade av att finansiera dusintals blyertspennor och mängder av ofta oanvända skrivböcker, och

lärarna kunde befrias från den nedbrytande sysslan att söka kontrollera, ofta protokollföra, utdelade blyertsar. Resultaten av det pedagogiska utvecklingsarbetet när med nuvarande system ofta inte ut; borde här inte övervägas centrala bestämmelser?

Grundläggande principer för grundskolan har varit den sammanhållna klassen, den individualiserade undervisningen och det fria tillvalet. Helt stillsamt avser man tydligen nu att låta den sistnämnda principen försvinna ur bilden. Linjevalet på högstadiet tas bort, tillvalsalternativen reduceras, vilket motiveras med att *de flesta* eleverna sökt sig till de teoretiska linjerna. Den uppenbara slutsatsen, att tillvalet varit felaktigt konstruerat — i stort sett efter modellen »fint»/»mindre fint» — och att valet av s. k. icke-teoretiska ämnen uppfattats som en nödfallsutväg, en slutstation har tydligen inte dragits. De få som, av intresse eller nödtvång, valt dessa alternativ skall nu partout inordnas i majoriteten och detta utan att de pedagogiska alternativ som i så fall erfordras ens börjat undersökas. Vi lever, har det sagts, i en alfabetkultur, där enbart de verbala ytt-ringarna premieras; vi måste i det nya utbildningssamhället utforma en pedagogik som bygger på och utvecklar färdigheterna hos de verbalt mindre begåvade.

Också i gymnasiet rationaliserar man. Elever som önskar en sär-

skild utbildningsgren måste i många fall hänvisas till en annan gymnasiekommun, vilket sannolikt kommer att medföra att många elever väljer »hemmagrenar» för att undvika långa resor eller inackordering. För dem som framhärda finns möjligheten att få studiebidrag. Men vad är detta om inte en transferering av kostnader från ett konto till ett annat, det senare utanför SÖ?

”Tidsstudier av lärarna”

Viktiga åtgärder i effektiviseringsarbetet är ögonskenligen icke aktualiserade. Här skall bara i korthet några beröras. Fördelningen av sysslor mellan olika typer av arbetskraft har man visserligen snuddat vid, dock ur något annan aspekt. Den ojämförligt största posten i utbildningskostnaderna är lärarlönerna. Ingenting kan vara mera aktuellt än ett genomfört studium av olika moment i en lärares arbete; härigenom skulle en mängd arbetsuppgifter blottas som av slentrian vilar på överkvalificerad arbetskraft. Ett exempel har redan nämnts: protokollföringen av blyertspennor. Åtgärder för att råda bot på sådana missförhållanden skulle snabbt ge vinst.

En annan undersökning, där ingående faktorer dock är svårare att mäta, är av behovet påkallad. Det kan förefalla förnuftigt att sammanföra mindre skolor till en stor enhet, där kostnader för elevtransporten synes vara den enda posten

på minussidan. Hårtill kommer dock en minskad trivsel för elever och personal, en anonymitetskänsla hos eleverna som kan medföra sådana störningar av arbetet att effektiviteten kraftigt minskar hos samtliga. En rationalisering som inte fäster någon vikt vid »produktionsresultatet», i det här fallet både beträffande den fostrande effekten och den undervisande, är i realiteten av ringa betydelse. Man måste också vid den stora enheten räkna med en hastig förslitning av arbetskraft såväl som lokaler. Att en sådan undersökning även måste gälla den mest ändamålsenliga utformningen av arbetsutrymmena för lärare och övrig personal är uppenbart.

Försök med en elastisk utformning av undervisningsorganisationen är önskvärda. Bindningen till årskurser bör inte göras så stark, att elever bromsas i sina studier eller tvingas lämna avsnitt utan att ha inhämtat dem.

Decentralisering?

Generaldirektör Löwbeer uttrycker starka önskemål om en decentralisering från ecklesiastikdepartementet till ämbetsverket. Tacknämligt vore om han ville fortsätta på den inslagna vägen och ge skolledarna större frihet och ansvar för den enskilda skolan såväl i kursuppläggning som i organisation. Därvid skulle åtskilligt av slentriantänkande och pappersexercis bortfalla och utrymme ska-

pas för personliga initiativ till fromma för den fortsatta utvecklingen av »den rullande skolreformen». Detta förutsätter dock att skolledarna får en målmedveten utbildning för sin uppgift, utöver den lärarerfarenhet de har och bör ha.

Aftonbladet har i en ledare den 30 augusti uttryckt sin stora tillfredsställelse med de aviserade förändringarna av grundskolan under rubriken: Ett steg bort från pluggskolan. Jubelropet förefaller något ogenomtänkt. Bort till vad? Det är inget tvivel om att många av intentionerna hos skolreformatorerna är riktiga, ehuru man således ännu inte kan se när de skall bli omsatta i verklighet. Men man

bör inte lättsinnigt glömma att man med ett nioårigt obligatorium som omfattar alla påtar sig ett stort ansvar. Är det tillräckligt, och är det realistiskt, att erbjuda en kvalitativt högtstående undervisning, om man inte samtidigt tillser att eleverna tillgodogör sig den? Skall det ansvaret vila på eleven och hans föräldrar, föräldrar ur olika miljöer med olika möjligheter och vilja att stimulera sina barn och med alltmer bristande tid? Ansvaret för studieresultatet måste delas av skolan; varje individ skall få den undervisning och den fostran som hans förutsättningar berättigar honom till. Skolan måste bli en aktiv skola.